

A gyepek hasznos takarmány

A gyepterületek hasznosítása napjainkban újra és újra felmerülő érdekes probléma, megoldása különböző gazdálkodási döntéseket igényel. A rétek, legelők bizonyos részén újra meg kellene fontolni az intenzív művelést és használatot, míg például az ősgyepeken – figyelembe véve a természet- és tájvédelmi szempontokat is –, a hagyományos legelő gazdálkodási, a területek legeltetéssel való kultúrallapotban tartását, annak előnyeit lenne érdemes jobban kihasználnunk.

Ismeretes, hogy a juhok legtermészetesebb takarmánya a gyepek termése, amely optimális feltételek mellett teljes mértékben kielégíti a juhok táplálékanyag igényét. Téves az a hiedelem, hogy a juh igénytelen a tartási és takarmányozási körülményekre. A legeltetésnek, vagy a gyepterületek fűhozamának egyéb hasznosításának ugyanakkor bizonyos korlátai vannak (tulajdonviszonyok rendezetlensége, kedvezőtlen környezeti feltételek, gyepek kultúr állapotja). Esetenként a legelőterületek nem is állnak a gazdálkodók rendelkezésére.

Fő fontos szakaszok

A növények, a szoptató anyák és a sokok körülmények között legeltetés mellett jól hasznosítják adott időszakban a kisebb gyepterületeket is. A kerítés, szakaszolás, a legszükségesebb kiegészítő berendezések és pihenési lehetőségek mellett az állatok állandó felügyelete nem nélkülözhető. Gyakran van szükség a legelőn takarmány-kiegészítésre. A fűhozam kaszálásos hasznosításánál más állatfajok, hasznosítási csoportok is számba vehetők.

A gyepek kihasználtsága sajnos jóval a lehetséges biológiai és környezeti tényezők által meghatározott szint alatt van. Tapasztalataink szerint több osztatlan kö-

zös tulajdonú területen a hasznosítás évek óta teljesen elmaradt. A természetvédelmi területeken, illetve az e területek közé ékelődött szakaszok hasznosítása megoldatlan. Az okok között a legfontosabbak a kérődző állomány csökkenése, a tulajdonviszonyok rendezetlensége illetve az, hogy a területek nem hozzáértő kezekbe kerültek.

Problémát jelent az is, hogy ezek a területek pusztán legeltetéssel ma már nem hozhatók kultúrallapotba. Cserjeirtásra, gyomirtó kaszálásra és egyes területeken felülvetésre is szükség van. Fontos az is, hogy a kultúrallapot visszaállítását a tájképi jellegnek megfelelően történjen. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye gyepterületeinek csökkenését az 1. táblázat adatai mutatják.

A táblázat adataiból jól látható az 1992-es évhez képest 13,4 százalékos, az 1999-es évhez képest 10,4 százalékos csökkenés. Földművelésügyi adatok szerint a gyepterületek szántó illetve erdő művelési ágba történő átsorolással, valamint művelésből való kivonással csökkennek.

A gyepek hektáronkénti termésátlaga KSH adatok szerint 10 év átlagában 1,25 és 1,5 tonna között mozgott, a 2001-es évben a termésátlag emelkedés (2,3 tonna) a csapadékos időjárásnak volt tulajdonítható. 2001-ben a 65 894 hektár gyepterületből 28 500 hektárt hasznosítottak, tehát a felét sem. Erről a területről 65 500 tonna termést takarítottak be. A megyei juh és szarvasmarha tenyésztés- és növényállomány éves szükséglete 131 473 tonna. Egyenleget vonva a szükséglet és a betakarított fűtermés között 65 973 tonna hiány mutatható ki. A gyepterületek potenciális termőképességének 40–50 százalékos kihasználása is biztosítaná a hiány pótlását, és szántóterületeket szabadítana

föl. A juhállomány évi 200 napos legeltetésével számolva is még 24 573 tonna széna hiányzik a szükségletből.

A gyepterületek öntözése nem megoldott, szerves trágyázásról nem beszélhetünk és a műtrágyázás is nagyon kis mértékű és egyoldalú. A hatóanyagokat vizsgálva megállapítható, hogy P_2O_5 és K_2O hatóanyagból teljesen felhasználás, míg a N hatóanyagból hektáronként 20–50 kilogramm a kijuttatott adag (2. táblázat).

Az adatokból kitűnik, hogy az 1990-es bázisévhez képest a szerves trágyázás csaknem teljesen megszűnt, a 2001-es évben kismértékű emelkedés tapasztalható, de ez a bázisévnek csak 2,2 százalékát éri el. A műtrágyázott gyepterületek nagysága az 1990-es évhez képest 2000-re 2,4 százalékra csökkent, de biztató a 2001-ben tapasztalt kismértékű emelkedés. A műtrágya hatóanyag felhasználást tekintve a helyzet még rosszabb, ugyanis itt 2000-re a csökkenés 98,7 százalékos. 2001-ben ezen a területen is javulás volt tapasztalható.

Kihasználatlan lehetőségek

Hazánk juhállományának 15,7 százaléka, a juhtenyésztetek 11 százaléka található Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. A 3. táblázat adataiból látható a megyei juhállomány változásának mértéke. A tenyészteték átlagos juhlétszám 202 egyed, mely az országos átlag felett van. A megyében a tenyésztés beállítás 2003-ban majdnem kétszerese az előző évinek, nagymértékű létszámnövekedés tapasztalható a Szatmár-Beregi tájegységben. A juhállomány csupán néhány százaléka származik törzskönyvi ellenőrzött állományokból, amelyek jelentős része magyar merinó és német húsmérinó fajtájúak. Kis populációban fellelhetők különböző hústípusú fajták, ilyen például a Suffolk, landschaf, texel, ile de france, német feketefejű valamint a charollais. Összességében megállapítható, hogy Szabolcs-Szatmár-Bereg megye juh állománya 188 624 egyed, az anyaállomány zömében a merinó fajtaköbe tartozik, míg a tenyésztők egyre inkább az intenzív hústípusú képviselik.

A kaszálással hasznosított gyepterületek kiváló tömegtakarmány bázist nyújtanak a juhoknak. A jó minőségű rétszéna mind a tenyész-, mind a termelő állományokkal hasznosítható. A tenyészjerke nevelés kívánatos helyszíne a jó minőségű legelő, melyen a jerek a szabadban

1. táblázat: Szabolcs-Szatmár-Bereg megye gyepterületének változása

Évek	1992	1999	2000	2001
Gyep, ha	76 153	73 555	66 351	65 894

Forrás: Sz.-Sz.-B. megyei statisztikai évkönyv, 2001

Sz.-Sz.-B. megyei Földművelésügyi

2. táblázat: A gyepterületek tápanyag-utánpótlása

Megnevezés	1990	1999	2000	2001
Szerves trágyázott gyepterület, ha	491	0	0	10
Felhasznált szerves trágya, tonna	8940	0	0	200
Műtrágyázott gyepterület, ha	30 947	1702	497	876
Felhasznált műtrágya, tonna	1681	110	22	58
Felhasznált műtrágya, kg/ha	80	65	44	66

Forrás: Sz.-Sz.-B. megyei statisztikai évkönyv 2001

3. táblázat: A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei juh létszám alakulása (db)

	2001	2002	2003
Regisztrált tenyész	841	843	934
Anyajuh	139252	149022	152151
Év feletti jerke	5837	6269	4018
Év alatti jerke	13229	15603	28935
Tenyészkos	-	3349	3520
Összejuh	158318	174245	188624

Forrás: Magyar Juhtenyésztő Szövetség 2001-2003.

való mozgással, a napfény jótékony hatását kihasználva, abrak kiegyesztéssel, szakszerűen felnevelhetők. A széna napi adagja 1–2 kilogramm. Egyedenként napi egy kilogrammos adaggal számolva a megyei juh állomány rétszéna szükséglete 68 620 tonna.

Összesen 14 000 juh van gazdasági társaságok tulajdonában (KSH adatok alapján), ez a megyei állomány 7,4 százaléka. Ugyanakkor a hasznosított gyepterületek 16,4 százaléka van gazdálkodó szervezetek tulajdonában. Ezen a területen a megtermelt rétszéna mennyisége 10 742 tonna. Ez a rétszéna mennyiség lenne hivatott kielégíteni a gazdálkodó szervezetek 14 000-es juh és 6 000-es tehén állományát. Ez a szükséglet számszerűsítve $5\ 110 + 8\ 760 = 13\ 870$ tonna. Az adatok alapján megállapítható, hogy még a kiemelkedő 2001. évben sem volt elegendő a megtermelt rétszéna mennyisége az állományok igényeinek kielégítésére. A hiányzó mennyiség pótlása szántóföldi tömegtakarmányokkal történik.

Hozamnövelő eljárások

Az Európai Unióhoz való csatlakozásunkkal egyidőben emelkedni fog a gyepterületek nagysága, főként a szántóföldi művelésre alkalmatlan területeinken. Ezen területek nagy része régebben is gyepek voltak, amelyeket a szántóföldi művelés sikertelensége miatt törtek fel. A területek másik részén talajvédő gyepek létesítése várható, amelyek alacsony hozamainak hasznosításáról szintén gondoskodni kell. A gyepterületek hasznosítására, gyepterületek kialakítására pályázati lehetőségeket a Nemzeti Agrár – Környezetvédelmi Programban találnak a gyepterületek. A programban a célterületek 2006-ig tervezett nagysága 100 000 hektárról 400 000 hektárra emelkedik. A pályázatokat elnyerhető hektáronkénti összeg 8–30 ezer forint, a pályázott cél-

Szakszerűen hasznosított gyepterület

programtól függően, ami az Unió csatlakozás után körülbelül háromszorosára nő. Az elnyerhető összegek körülbelül 30–40 százalékos támogatást jelentenek hektáronként.

A fejlesztés ajánlható útjai a kérődzők számára legolcsóbb takarmánybázist biztosító gyepek hozamainak növelésére, az intenzív művelés alá vonható területeken legelőszekaszok kialakítása, a kis parcellák körülkerítése, szakszerű tápanyag utánpótlás, a gyepterületek felújítása és az öntözés bevezetése. A *külterjesen* hasznosított természetvédelmi oltalom alatt álló területeken a természetvédelmi szabályok betartásával kaszálások és a szakszerű legeltetés váltogatásával, ugyan lassúbb ütemben, de érdemi javulás érhető el. Ehhez azonban a természetvédelmi felügyelet és a gyepterületek gazdálkodók szorosabb együttműködésére lenne szükség.

A fejlesztésekre köszönhetően, amelyeknek ki kell terjedni a belterjesen használt, nagy potenciális termésmerenysé-

10 éve elvadult, hasznosítatlan gyepterület

gekre képes szatmár- beregi területektől az alacsony hozamú talajvédő, illetve a természetvédelmi gyepekig, megteremtődik a feltétele az ezen területeket hasznosítani képes juh és húsmarha állomány további fejlesztésének. A 2–3 AK értékű sovány homokterületek gyepesítését nem javasoljuk, ezen területek hasznosításának lehetősége erdőtelepítéssel gazdaságosabban kivitelezhető.

A terménövelő eljárások alkalmazásával a kérődzők tömegtakarmány bázisa növekedni fog. A gyepek hozamainak fokozása szántóterületet szabadít fel. A tömegtakarmány bázis minél jobb kihasználására szükséges a juh és szarvasmarha állomány növelése. A juhhús-termelés növelésének lehetséges útja a piaci igényeknek megfelelő, minél magasabb élőszúllyal értékesíthető bárányok előállítására a magyar merinó állomány hústípusú fajtákkal való használat előállítására (suffolk, il de france, texel).

Forgó István – Oláh János

Juh-ár-info

Kategóriák	felvásárlási árak információk 2003. szept. hóra*	augusztusi átlagos exportárak**
EXPORTBÁRÁNY	(Ft/kg)	(Ft/kg)
13-16 kg	760-850	755
16-20 kg	710-810	698
20-24 kg	660-740	618
24-27 kg	600-690	599
27-30 kg (kos)	560-630	555
30 kg felett (kos)	520-600	541
VÁGÓÁLLAT	(Ft/kg)	
Selejtanya	220 - 350	
TENYÉSZÁLLAT	(Ft/egyed - áfa)	
Növendék kos	50 000 - 75 000	
Növendék jerke	15 000 - 30 000	
Tenyézőkos	65 000 - 100 000	
Anyajuh	15 000 - 28 000	

* Az árak tájékoztató jellegűek (bruttó).
**Az exportárak a kereskedelmi árrés is tartalmazza.

JUHÍR

• Tenyésztőink első alkalommal szállítottak állatokat a kis súlyú bárányok vágási teljesítménye alapján történő fajtatesszre a Juh teljesítményvizsgálati kódex előírásai szerint augusztus 11-én. A vizsgálatban magyar merinó, német húsmerinó, ille de france, bábolna tetra és charollais F₁ fajták 18–22 kilogrammos bárányai szerepeltek. A beszállított állatokat a Kapos-Terneró Kft. vágóhídján vágták le, vágási tulajdonságait feljegyezték. Az összes (96) vágott testet (kis súlyú bárányokra vonatkozó) ELROP rendszer szerint minősítették, majd fajtanként 5–5 nyakalt törzset daraboltak és csontotarták. A vizsgálat eredményeiről részletes beszámolót fogunk közölni.

• A VI. Pannón Állattenyésztési Napok keretében szeptember 27-én

szombaton 13 órakor Kaposvárott tenyészjuh árverést tartunk, melyen magyar merinó, német húsmerinó és német feketefejű kosokra lehet licitálni.

• Megjelent a 87/2003. (VII. 24.) FVM rendelet az élő állatok forgalmazásának és szállításának állat-egészségügyi szabályairól. A rendelet a Magyar Köztársaságnak az Európai Unióhoz történő csatlakozásáról szóló törvény kihirdetésének napján lép hatályba, tartalmazza az állatorvos bizonyítványok formanyomtatványait.

• A Magyar Juhtenyésztő Szövetség honlapján (www.majusz.hu) rendszeresen közöljük, ha eladásra felkötődnek, vételre keresnek tenyészállatokat. Eladó 33 „A” és „B” törzskönyves magyar merinó anyajuh Rupesó Mihálynál (Fülöpszállás 78/345-670). Aki teheti kísérje figyelemmel honlapunk híreit.